

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Zokirov Iskandarxon Abbosxonovich

Qo‘qon universiteti Andijon filiali

“Iqtisodiyot va moliya” kafedrasida o‘qituvchi

E-mail: zokiroviskandarkhon@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20741412>

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Raqamli texnologiyalar, elektron tijorat, onlayn platformalar va fintech yechimlarning tadbirkorlik faoliyatiga ta’siri o‘rganilgan. Shuningdek, O‘zbekistonda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashning zamonaviy mexanizmlari va istiqbollari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, elektron tijorat, innovatsiyalar, fintech, platforma iqtisodiyoti.

Kirish

So‘nggi yillarda global iqtisodiyotning rivojlanish tendensiyalari raqamli transformatsiya jarayonlari bilan bevosita bog‘liq bo‘lib bormoqda. Raqamli iqtisodiyot ishlab chiqarish, xizmat ko‘rsatish va savdo jarayonlarini tubdan o‘zgartirib, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ayniqsa, internet texnologiyalari, elektron platformalar va mobil ilovalarning keng joriy etilishi tadbirkorlik faoliyatini soddalashtirdi va bozorga kirish to‘siqlarini kamaytirdi.

O‘zbekistonda ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Prezident qarorlari va strategik dasturlar asosida kichik biznes subyektlarini qo‘llab-quvvatlash, ularning raqamli infratuzilmadan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish choralari ko‘rilmoqda. Bu esa iqtisodiy o‘shishning barqarorligini ta‘minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznesning rivojlanishi nafaqat ichki bozorni, balki xalqaro bozorlarni ham qamrab olish imkonini beradi. Shu sababli ushbu mavzuni ilmiy jihatdan o‘rganish dolzarb hisoblanadi. [1]

Adabiyotlar tahlili

Raqamli iqtisodiyot va kichik biznes rivoji bo‘yicha xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng tadqiqotlar olib borilgan.

J. Schumpeter o‘zining “Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi” asarida innovatsiyalarni iqtisodiy o‘shishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida ko‘rsatgan bo‘lib, kichik tadbirkorlik subyektlari innovatsion jarayonlarning asosiy ishtirokchisi ekanligini ta‘kidlaydi [2].

M. Porter o‘zining raqobat ustunligi nazariyasida raqamli texnologiyalar kompaniyalarning bozor raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil ekanligini asoslab bergan. Uning fikricha, raqamli platformalar kichik biznesga global qiymat zanjiriga integratsiyalashish imkonini yaratadi [3].

K. Brynjolfsson va A. McAfee “The Second Machine Age” asarida raqamli iqtisodiyot mehnat unumdorligini oshirishi, biroq shu bilan birga yangi raqobat muhitini shakllantirishini ilmiy asosda tahlil qilgan [4].

O‘zbekistonlik iqtisodchi olimlar, xususan, A. Abduqayumovning tadqiqotlarida kichik biznesni rivojlantirishda raqamli infratuzilmaning ahamiyati, elektron to‘lov tizimlarining kengayishi va davlat qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining roli yoritilgan [5].

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlarida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, elektron hukumat tizimini keng joriy etish hamda kichik biznes subyektlarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash masalalari ustuvor vazifa sifatida belgilangan [6].

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil va statistik umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar iqtisodiy indikatorlar asosida o‘rganildi. Ma’lumotlar O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi va xalqaro iqtisodiy tashkilotlar hisobotlaridan olindi. Shuningdek, empirik kuzatuvlar asosida elektron tijorat va raqamli platformalarning tadbirkorlikka ta’siri tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari asosida kichik biznes rivojlanishining asosiy tendensiyalari aniqlanib, ilmiy xulosalar shakllantirildi.

Tahlil va natijalar

Raqamli iqtisodiyot kichik biznes faoliyatini sezilarli darajada o‘zgartirdi. Onlayn savdo, elektron to‘lov tizimlari va marketingning raqamli shakllari tadbirkorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Quyidagi jadvalda raqamli texnologiyalarning kichik biznesga ta’siri ko‘rsatib o‘tilgan.

1-jadval

Raqamli iqtisodiyot omillarining kichik biznes rivojiga ta’siri

Raqamli omil	Ta’sir yo‘nalishi	Natija
Elektron tijorat platformalari	Bozorga kirish imkoniyatini kengaytirish	Savdo hajmining oshishi
Mobil to‘lov tizimlari	Moliyaviy operatsiyalarni tezlashtirish	Xarajatlarning kamayishi
Raqamli marketing	Mijozlar bazasini kengaytirish	Brend tanilishining oshishi
Bulutli texnologiyalar	Ma’lumotlarni samarali boshqarish	Operatsion samaradorlik
Fintech xizmatlari	Kredit va investitsiyaga kirish	Moliyaviy barqarorlik

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kichik biznes subyektlari raqamli platformalardan foydalanganda ularning daromadlari o‘rtacha 20–35% ga oshgan. Ayniqsa, elektron tijorat sohasida faoliyat yuritayotgan korxonalar an’anaviy savdo subyektlariga nisbatan tezroq o‘shish ko‘rsatkichiga ega bo‘lmoqda.

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida bozorga kirish to‘siqlari kamaygani sababli yangi tadbirkorlik subyektlari soni oshmoqda. Bu esa bandlik darajasining yaxshilanishiga va iqtisodiy faollikning kuchayishiga olib kelmoqda.

Biroq tahlillar shuni ham ko‘rsatadiki, ayrim hududlarda raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, raqamli savodxonlikning pastligi va moliyaviy resurslarga kirishdagi cheklovlar kichik biznes rivojiga to‘sqinlik qilmoqda.

Xulosa

Raqamli iqtisodiyot kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda yangi bosqichni boshlab berdi. Elektron tijorat, fintech xizmatlari va raqamli platformalar tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini oshirdi hamda bozorga kirish imkoniyatlarini kengaytirdi. O‘zbekistonda ushbu yo‘nalishni yanada rivojlantirish uchun raqamli infratuzilmani mustahkamlash, kichik biznes

subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash va raqamli savodxonlikni oshirish muhim ahamiyatga ega. Kelajakda raqamli iqtisodiyot kichik biznesning asosiy o'sish drayveriga aylanishi kutilmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash to'g'risidagi farmoni. Toshkent, 2020, 5–12-bet.
2. Schumpeter J. A. The Theory of Economic Development. Harvard University Press, Cambridge, 1934, pp. 78–95.
3. Porter M. E. Competitive Advantage of Nations. Free Press, New York, 1990, pp. 112–130.
4. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age. W.W. Norton & Company, New York, 2014, pp. 55–77.
5. Abduqayumov A. “Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznesni rivojlantirish masalalari”, Toshkent moliya instituti ilmiy maqolalari to'plami, Toshkent, 2022, 34–41-bet.
6. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari, 2024 yil hisobotlari.